

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (2. rész) – Begidsán Katalin

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretném megosztani Olvasóinkkal. Ezeknek a képeknek a piaci értékét nem ismerjük – talán nem sok –, érzelmi értékük azonban felbecsülhetetlen.

A kép története

Kisgyerekkoromban ez a portré – másokéval együtt – szeretett Nagymamám ágya fölött lógott. Akkoriban csak annyit kérdeztem: „ki volt ez?“, és megelégedtem az- zal, hogy „Begidsán Katalin”. Mire egyebet is kérdeztem volna, már késő volt – pedig, ej de sok kérdésem lenne ma már! Sovány vigasz, hogy valószínűleg szegény nagyanyám se tudott róla többet, mint hogy valamiféle ősről volt. Azóta a kép többször öröklődött, de tulajdonosai eddig mindig megelégedtek az- zal, hogy ragaszkodtak a képhez és nem foglalkoztak az ábrázolt előd kilétével.

Ki volt Begidsán Katalin?

Az erzsébetvárosi Lukácsokat kutatva juttattam el Lukáts Lukács („erzsébetvárosi szenátor és postamester Zalatnán”) feleségéhez, aki a Zalatnán üldözötteket mentő Lukács Rózának, illetve – több testvérével együtt – az „aranybánya-tulajdonos” Lukács Dávidnak is az édesanyja volt.

A Begidsán família szamosújvári származásáról az örmény temető máig megőrzött Begidsán-sírhajái és több elszórt utalás tanús- kodik. (Sajnos, a szamosújvári örmény ka- tolikus anyakönyvek, bár újra hozzáférhe- tők, de nincsenek feldolgozva és örmény- betűs lejegyzésük miatt erre egyelőre nincs

is sok remény.) A család ku- tatását megnehezíti, hogy a Begidsánok viszonylag sokáig őrizték az örmény hagyomán- yokat, amiről tanúskodik az a számtalan név, amivel a család magát nevezte: Begidsán mellett volt a ne- vük Thorosz, Todor, Csár, Eördögh¹, Fekete. Maga Katalin asszony a zalatnai anya- könyvben az alábbi alakok-

ban szerepel (mai szóhasználatunkkal): „Begidsán lánya Katalin”; „Lukácsné Katalin, Tódorék lánya”; „Tódorék Katalin- ja”; „Katalin Erzsébet, Begidsán Tódor lánya”; „Begidsán lánya Katalin”; „Dávid lánya Katalin”. (Hangsúlyozni kell, hogy a környező adatok alapján bizonyos, hogy mindegyik megnevezés ugyanarra a szemé- lyre vonatkozik!) Leánya, Lukács Róza keresz- telési anyakönyvi kivonata szerint neve Begidsán Katalin, ezért a sokféle név- változat közepette is ezt tartjuk „hiteles”- nek. A vonatkozó szakirodalom² alapján ma úgy vélem, hogy Begidsán Katalin a közös

¹ Mivel az örmény csár magyar jelentése ör- dög, ezért az Eördögh nyilván az örmény Csár név „elegáns” írásmódú megfelelője. Hasonló- képp, a „sötétség fejedelmére” utalhat a család Fekete neve is.

² Száva Tibor-Sándor: Székelyföldi magyarör- mény családok, 2012

eredetű Thorosz–Begidsán–Sultán család- csokor leszármazottja, s ha ez igaz, akkor Begidsán Katalin és a máshol bemutatott Temesvári Lukács negyedfokú unokatest- vérek voltak.

Begidsán Katalin 1790-ben született. Bár atyja gyergyószentmiklósi születésű volt, de az ottani anyakönyvekben egyetlen ismert családneve alatt sem sikerült Katalin szüle- tésének a nyomára lelni. Az bizonyos, hogy 1807-ben Zalatnán ment férjhez Lukáts Lukács szepapámhoz, ennek már anya- könyvi nyoma van. Házasságukból 11 gye- rek születéséről van adatunk, de mára már egyetlen fiági leszármazotról se tudunk.

Az 1850-ben a zalatnai vérengzéskor a kincstári vagyonban esett károkat kivizs- gáló vizsgálati jegyzőkönyv beszámol róla, hogy Lukáts Lukácsot és feleségét (Begidsán Katalint!) 1849 nyarán kis hí- ján kivégezték az oláh fegyveresek, ekkor tehát bizonyosan élt még. Férje síremlé- kén (ami kivételes szerencsénkre ma is áll a zalatnai római katolikus temetőben) nem szerepel a neve, Lukáts Lukácsot tehát va- lószínűleg túlélte, azonban sem Zalatnán, sem Gyergyószentmiklóson nem sikerült eddig temetésének a nyomára bukkanni. Leányának, Lukács Róza ükanyámnak az 1877-es gyászjelentésén már nem szerepel a gyászolók közt, így egyelőre annyit tu- dunk, hogy valamikor 1861 és 1877 között halhatott meg.

A kép öröklődését tekintve valószínűek tűnik, hogy arcképét valamikor 1850 táján festhették, amikor Róza leánya férjhez ment és Zalatnáról Gyulafehérvárra költözött.

Begidsán Katalin arcképe

Begidsán Katalin arcképe mintegy 30 cm x 30 cm méretű, eredeti keretében se külön- leges nagyságú. A kép egy, az életnagysá- gúnak mintegy fele nagyságában ábrázolt, némileg falusias kinézetű, szemmel lát- hatóan egészségtől kicsattanó pirosposz- gás arcú asszonyt mutat. Egyszerű, de nem szegényes ruhájára kockás kendő terül, fe- jén finom főkötő. Ékszerként a nyakában piros korallból fűzött apró szemű, négysor- os nyaklánc. A kendő alól előbukkanó jobb keze gyűrűs ujján finom, nem hivalkodó kö- ves gyűrű. Kezében pár szál nefelejcsot tart, ami megerősíti a feltételezett datálást: a kép alighanem Róza lányának búcsúzása alkal- mából készült. Ekkor Katalin asszony hat- van éves körül lehetett, amit a kissé idealizá- ló művész némileg megszüpített: képen Ka- talin asszony tán fiatalosabbnak hat, akiből semmiképpen nem néznénk ki 11 gyermeket.

A képet ma Begidsán Katalin szép- unokái őrzik, róla más emlék nem ma- radt. Lányáról, Lukács Rózáról (férjezett Woyciechowski Józsefnéről) viszont több festmény is megmaradt, amiknek az egybe- vetése igen tanulságos lesz, egy következő alkalommal.

Közös égbolt alatt

címmel a Pest megyei Ceglédberecelen 2014. szeptember 12-13-án rendezték meg a Magyarországi Nemzetiségek Országos Találkozóját. A rendezvény fővédnöke *Soltész Miklós* az Embe- ri Erőforrások Minisztériuma egyházi,

nemzetiségi és civil kapcsolatokért fe- lelős államtitkára volt, aki – *Török Jó- zsef* polgármester köszöntő szavai után – megnyitotta a rendezvényt a helyi Dózsa György Kulturális Központban. A pénteki program egy konferenciával